

پورسانت در حقوق کیفری ایران

(تحلیل حقوقی - جرم‌شناختی)

مؤلف: محمد فروغی

www.ketab.ir

عنوان و نام پدیدآور: پورسانت در حقوق کیفری ایران (تحلیل حقوقی - جرم‌شناختی)

مؤلف: محمد فروغی

مشخصات نشر: تهران، انتشارات دیده‌بان، تابستان ۱۳۹۷

مشخصات ظاهری: ۳۰۴ ص

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

موضوع: رشوه - پورسانت - قوانین و مقررات - ایران - حقوق جزا

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ ب۹۴/ف KMH۴۵۳۰ رده‌بندی دیویی: ۳۴۵/۵۵۰۲۳۲۳

کتابشناسی ملی: ۵۳۱۰۶۸۴

انتشارات دیده‌بان

❖ عنوان کتاب: پورسانت در حقوق کیفری ایران (تحلیل حقوقی - جرم‌شناختی)

❖ مؤلف: محمد فروغی

❖ ناشر: انتشارات دیده‌بان

❖ ناظر علمی: حمید دلیر

❖ ویراستار علمی: جواد برنجی

❖ ویراستار ادبی: مجید بیات

❖ صفحه‌آرا: حسن جفائی

❖ طرح روی جلد: فضل‌الله بیژنی

❖ شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

❖ نوبت چاپ: اول، تابستان ۱۳۹۷

❖ قیمت: ۳۰۰/۰۰۰ ریال

این کتاب با همکاری و مشارکت مرکز پژوهشی علم و فناوری امنیت، چاپ و منتشر گردیده است.

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۹۶۷۹۰ - ۱ - ۰ ISBN:

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

آدرس: تهران، چهارراه پاسداران، انتشارات دیده‌بان، تلفن: ۲۲۷۶۲۸۳۷

فهرست مطالب

۱	مقدمه ناظر
۳	مقدمه نویسنده
۹	بخش اول: پیشینه، مفاهیم و مبانی جرم اخذ پورسانت
۹	فصل اول: پیشینه و سیر تاریخی جرم اخذ پورسانت
۱۷	فصل دوم: مفاهیم
۱۷	مبحث اول: تعریف لغوی پورسانت
۱۸	مبحث دوم: تعاریف اصطلاحی پورسانت
۲۱	مبحث سوم: مفاهیم اخذ پورسانت در معاملات دولتی و نیروهای مسلح
۲۳	فصل سوم: مبانی جرم اخذ پورسانت
۲۳	مبحث اول: مبانی نظری
۲۴	گفتار اول: قرآن کریم
۲۷	گفتار دوم: سنت
۳۱	گفتار سوم: اجماع
۳۵	مبحث دوم: مبانی عقلی
۴۰	مبحث سوم: مبانی اخلاقی
۴۳	بخش دوم: عناصر تشکیل دهنده، مجازات و آیین دادرسی جرم اخذ پورسانت
۴۳	فصل اول: بررسی عناصر و ارکان تشکیل دهنده جرم اخذ پورسانت
۴۵	مبحث اول: عنصر قانونی جرم اخذ پورسانت
۴۵	گفتار اول: قوانین عام و خاص حاکم بر جرم اخذ پورسانت
۴۵	الف) اصل ۴۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۴۶	ب) قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۷
۴۷	ج) ماده ۶۰۳ قانون م.ا. بخش تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده مصوب ۱۳۷۵/۳/۲
۴۸	د) ماده ۱۰۹ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۹
۴۹	ه) ممنوعیت اخذ پورسانت و هدیه در معاملات دولتی در سایر مقررات
۵۰	گفتار دوم: قواعد حاکم بر جرم اخذ پورسانت
۵۰	الف) اعتبار قوانین خاص و عام حاکم بر جرم اخذ پورسانت
۵۳	ب) ماهیت تبصره ۳ ماده واحد مصوب ۷۲ و تبصره ۲ ماده ۱۰۹ ق.م.ج.ن.م مصوب ۱۳۸۲
۵۵	ج) عطف به ماسبق شدن قانون ممنوعیت اخذ پورسانت

.....	۵۸	(د) غیر قابل گذشت بودن جرم اخذ پورسانت
.....	۵۸	گفتار سوم: جایگاه جرم پورسانت در قوانین بین‌المللی
.....	۵۸	(الف) سابقه موضوع
.....	۶۰	(ب) قوانین بین‌المللی
.....	۶۸	مبحث دوم: عنصر مادی جرم اخذ پورسانت
.....	۶۹	گفتار اول: رفتار مرتکب
.....	۶۹	(الف) اخذ وجه یا مال یا سند پرداخت وجه یا تسلیم مال
.....	۷۵	(ب) شیوه و روش‌های ارتکاب جرم اخذ پورسانت در معاملات داخلی و خارجی
.....	۸۶	(ج) وسیله ارتکاب جرم
.....	۸۶	(د) فعل مرتکب
.....	۹۰	(ه) همکاری و مساعدت در اخذ پورسانت
.....	۹۴	گفتار دوم: شرایط و احوال
.....	۹۶	(الف) سمت مرتکب و بعضاً استخدامی با دولت و نیروهای مسلح
.....	۱۰۴	(ب) ارتباط با معاملات داخلی و خارجی دولت و نیروهای مسلح
.....	۱۱۱	(ج) تأثیر زمان پرداخت پورسانت بر تحقق یا عدم تحقق جرم
.....	۱۱۱	(د) تأثیر میزان و مقدار پورسانت اخذ شده در تحقق یا عدم تحقق جرم
.....	۱۱۱	گفتار سوم: نتیجه
.....	۱۱۱	(الف) مطلق یا مقید بودن جرم اخذ پورسانت
.....	۱۱۲	(ب) ورود ضرر و زیان به دولت و نیروهای مسلح
.....	۱۱۲	گفتار چهارم: شروع به جرم اخذ پورسانت
.....	۱۱۷	مبحث سوم: عنصر معنوی جرم اخذ پورسانت
.....	۱۱۷	فصل دوم: مجازات جرم اخذ پورسانت
.....	۱۱۷	مبحث اول: مجازات‌های اصلی
.....	۱۱۷	گفتار اول: مجازات مقرر در ماده واحد مصوب ۱۳۷۲
.....	۱۱۸	گفتار دوم: مجازات مقرر در ماده ۶۰۳ ق.م.ا (تعزیرات)
.....	۱۱۹	گفتار سوم: مجازات مقرر در ماده ۱۰۹ ق.م.ج.ن.م
.....	۱۲۰	گفتار چهارم: تأثیر استرداد پورسانت در میزان مجازات
.....	۱۲۱	مبحث دوم: مجازات‌های تنمیمی (تکمیلی) و تبعی
.....	۱۲۱	گفتار اول: انتشار حکم مرتکب جرم اخذ پورسانت در معاملات خارجی
.....	۱۲۴	گفتار دوم: مجازات‌های تکمیلی و تنمیمی در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح

گفتار سوم: مجازات‌های تبعی	۱۲۴
مبحث سوم: کیفیات مشدده در مجازات جرم اخذ پورسانت	۱۲۶
گفتار اول: کیفیات مشدده عام	۱۲۷
الف) ارتکاب اخذ پورسانت به صورت سردستگی گروه مجرمانه سازمان یافته	۱۲۷
ب) تعدد جرم در جرم اخذ پورسانت	۱۲۸
ج) تکرار در جرم اخذ پورسانت	۱۲۹
گفتار دوم: کیفیات مشدده خاص	۱۳۰
الف) نظامی بودن	۱۳۰
ب) ورود ضرر به ریان دولت و نیروهای مسلح	۱۳۰
مبحث چهارم: کیفیات مخففه در مجازات جرم اخذ پورسانت	۱۳۱
گفتار اول: معاذیر قانونی	۱۳۱
مبحث پنجم: تعویق و تعلیق مجازات	۱۳۲
فصل سوم: فرآیند رسیدگی به جرم اخذ پورسانت	۱۳۳
مبحث اول: مراجع صالح جهت رسیدگی به جرم اخذ پورسانت	۱۳۴
گفتار اول: دادسرا و دادگاه صالح به رسیدگی به جرم اخذ پورسانت	۱۳۵
گفتار دوم: صلاحیت دادسرا و دادگاه نظامی	۱۳۹
مبحث دوم: بررسی مرور زمان در جرم اخذ پورسانت	۱۴۰
مبحث سوم: نحوه رسیدگی به جرم اخذ پورسانت	۱۴۳
گفتار اول: رسیدگی در دادسرا	۱۴۳
الف) ارجاع پرونده و شروع به تحقیق، احضار و تعقیب متهم	۱۴۴
ب) مرحله بازپرسی	۱۴۵
ج) نمونه دستور تکمیل تحقیقات	۱۴۶
د) احضار متهم	۱۴۷
ه) انجام مصاحبه	۱۴۸
و) بازجویی از متهم	۱۴۹
ز) بازجویی و تحقیق از شهود و مطلعین	۱۵۵
ح) اعلام اتهام	۱۵۶
ط) تفهیم اتهام	۱۵۶
ی) قرارهای تأمین	۱۵۷
ک) قرار جلب به دادرسی	۱۵۹

۱۵۹.....	ل) کیفرخواست
۱۶۰.....	گفتار دوم: رسیدگی در دادگاه
۱۶۰.....	الف) رسیدگی در دادگاه بدوی
۱۶۲.....	ب) رسیدگی در دادگاه تجدیدنظر/ دیوان عالی کشور
۱۶۲.....	گفتار سوم: ادله اثبات جرم
۱۶۵.....	گفتار چهارم: اجرای حکم
۱۶۷.....	بخش سوم: عوامل زمینه‌ساز جرم پورسانت و راهکارهای پیشگیری
۱۶۷.....	فصل اول: عوامل زمینه‌ساز جرم اخذ پورسانت
۱۷۳.....	مبحث اول: ملل و انگیزه‌های شخصی و روانی
۱۷۵.....	مبحث دوم: عوامل اقتصادی، معیشتی و رفاهی
۱۷۸.....	مبحث سوم: عوامل فرهنگی و اعتقادی
۱۸۰.....	مبحث چهارم: عوامل محیطی و شغلی
۲۲۰.....	مبحث پنجم: عوامل ساختاری و سازمانی
۲۲۲.....	گفتار اول: نقش سیستم‌های نظارتی، کنترلی و بازرسی
۲۲۳.....	گفتار دوم: ضعف نسبت به موضوعات آموزشی، اطلاع‌رسانی و آگاهی
۲۲۳.....	گفتار سوم: عوامل اداری و مدیریتی
۲۲۵.....	گفتار چهارم: خلأ و نقص موجود در قوانین و مقررات
۲۳۰.....	گفتار پنجم: عوامل انسانی
۲۳۲.....	گفتار ششم: عدم وجود آمار جنایی جرم اخذ پورسانت
۲۳۳.....	مبحث ششم: عوامل اجتماعی و خانوادگی
۲۳۴.....	مبحث هفتم: جدول تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده
۲۳۶.....	فصل دوم: بررسی راهکارهای پیشگیری از وقوع جرم اخذ پورسانت
۲۳۹.....	مبحث اول: تعریف پیشگیری از وقوع جرم
۲۴۰.....	مبحث دوم: اقسام و انواع روش‌های پیشگیری از وقوع جرم
	مبحث سوم: پیشگیری وضعی و راهکارهای عملیاتی ارائه‌شده در خصوص پیشگیری از
۲۴۳.....	وقوع جرم اخذ پورسانت در معاملات نیروهای مسلح
۲۴۳.....	۱- در حوزه نظارت، کنترل و بازرسی
۲۴۷.....	۲- آموزش، اطلاع‌رسانی و آگاهسازی
۲۴۹.....	۳- وضع و اصلاح قوانین و مقررات
۲۵۳.....	۴- گزینش، جذب و به‌کارگیری

۲۵۳.....	۵- امور معیشتی، روحی، رفاهی و فرهنگی
۲۵۴.....	۶- تقویت بنیه‌های اخلاقی و اعتقادی
۲۵۵.....	۷- امور سازمانی و ساختاری
۲۵۹.....	بخش چهارم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۲۵۹.....	الف) وجوه تشابه و افتراق جرم اخذ پورسانت با جرائم ارتشاء و تبانی در معاملات دولتی
۲۷۲.....	ب) خلأ و نواقص قوانین و مقررات موجود در ارتباط با جرم اخذ پورسانت
۲۷۶.....	ج) مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر جرم اخذ پورسانت
۲۸۲.....	د) مهم‌ترین راهکارهای مؤثر برای پیشگیری از وقوع جرم اخذ پورسانت
۲۹۱.....	منابع

مقدمه نویسنده

با گسترش روابط بین دولتها جهت تبادل کالاها و خدمات، تجارت و دادوستد رونق و توسعه پیدا کرد. لذا با توجه به نیاز به برقراری روابط اقتصادی و در حال توسعه جهت دستیابی به کالاهای کلیدی اعم از دفاعی، صنعتی و کشاورزی، کشورهای توسعه یافته و پیشرفته با رقابت و پرداخت پورسانت‌های فراوان سعی کردند این بازارها را از دست ندهند و متأسفانه مشکلاتی مانند پدیده پورسانت را برای کشورهای در حال توسعه و کارگزاران آن به وجود آوردند.

اخذ و پرداخت پورسانت در عرف تجاری و معاملات بخش خصوصی رایج است و با منع قانونی مواجه نیست. بیشتر شرکت‌ها، مؤسسات انتفاعی و غیرانتفاعی و سازمان‌های غیرعمومی و غیردولتی در روابط تجاری خود با انواع و اقسام پورسانت، کارمزد، سروکار دارند و هیچ‌گونه محدودیت و ممنوعیتی نیز ندارند. البته عدم تسری جرم اخذ پورسانت به بخش‌های خصوصی، در برخی موارد مشکلاتی را نیز برای مردم ایجاد نموده؛ من جمله در موضوع پزشکی که هم‌اکنون مافیای درمان و دلالتی بیمار مهم‌ترین مشکل در زمینه اورژانس کشور است. به گونه‌ای که بیماران مراجعه‌کننده از سوی برخی آمبولانس‌های خصوصی در خیابان‌ها درجای می‌شوند تا زمانی که مؤسسه‌های اورژانس خصوصی بتوانند با بستن قرارداد با پزشک در یک بیمارستان، پول بیشتری بدست آورند و فقط در صورت بدست آوردن پورسانت بیشتر، بیمار را به بیمارستان موردنظر تحویل می‌دهند. یا در موضوع پرداخت بیمه‌های خسارت خودرو که نماینده بیمه با معرفی زیان‌دیده‌ها به مرکز تعمیرات موردنظر خودرو، اقدام به اخذ پورسانت می‌نمایند. یا در خصوص بخش و توزیع مطبوعات در مناطق و شعب مختلف در تهران و شهرستان‌ها به این

شکل که وقتی نشریه‌ای توسط ناشر مربوطه انتشار می‌یابد، آن نشریه در اختیار توزیع‌کننده طرف قرارداد ناشر قرار داده شده و سپس توزیع‌کننده آنها را طبق درخواست‌های ثبت‌شده از طرف نمایندگان طرف قرارداد هر منطقه قرار می‌دهد تا توزیع آن نشریه انجام شود و نهایتاً پورسانت متعلق به هر یک از نمایندگان برحسب منطقه تحت‌پوشش محاسبه و پرداخت می‌گردد.

عنوان پورسانت و درصدانه ازجمله عناوین و اصطلاحات مجرمانه‌ای است که در سال‌های اخیر وارد فرهنگ حقوقی کشور ما شده و برای اولین بار در تبصره ماده ۸۵ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح، مصوب ۱۳۷۱ تحصیل هرگونه وجوه و امتیازات را تحت‌عنوان «پورسانت»، جرم‌انگاری شده است. وضع قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی و مجرمانه، تلقی شدن آن از طرف مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۷۲ تحت‌عنوان کشف سوءاستفاده‌های کلان برخی از مأموران اعضای وزارتخانه‌ها، نیروهای مسلح، نهادهای انقلابی و شرکت‌های دولتی بود که در انجام مأموریت‌های برون‌مرزی و در جریان انجام معاملات خارجی با شرکت‌های خارجی برون‌مرزی، در زمان جنگ تحمیلی و حصر اقتصادی کشور، در راستای تأمین نیازمندی‌های مختلف کشور اعم از نظامی، بازرگانی، صنعتی و غیره صورت گرفته بود. متأسفانه برخی از این مأموران در انجام مأموریت‌های محوله برخلاف خصلت امانت‌داری کارمندان دولت و بدون رعایت صرفه و صلاح کشور، ضمن تبانی با شرکت فروشنده کالا یا وسایل و غیره عمل می‌کردند؛ بدین‌نحو که پس از انجام معامله درصدی از کل قیمت معامله توسط مدیرعامل شرکت فروشنده، به‌صورت وجه نقد یا مال یا سند پرداخت وجه به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به مأمور خرید برگشت داده شده بود بدین‌آنکه وجوه مزبور به خزانه دولت بازگردند.

آمار بالای این قبیل مأموریت‌ها و سوءاستفاده‌های کلان و پی‌درپی و به‌منظور جلوگیری از ارتکاب آن در آینده، موجب وضع ماده‌واحد مصوب در سال ۱۳۷۲ توسط مجلس شورای اسلامی گردید و متعاقباً این جرم براساس ماده ۶۰۳ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) مصوب

۱. این ماده‌واحد به نام «قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۷» معروف است. لیکن به‌جهت رعایت اختصار در این تحقیق «ماده‌واحد مصوب ۱۳۷۲» قید می‌گردد.

سال ۱۳۷۵ به معاملات داخلی نیز تسری یافت و باتوجه به فراوانی^۱ این جرم در سطح نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، قانونگذار در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲، ماده ۱۰۹ را درخصوص نظامیان وضع می نماید (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۷: ص ۹۱۲).

اخذ پورسانت صراحتاً در قوانین ایران جرم انگاری شده و در تقسیم بندی کلی جزو جرائم علیه اموال دولتی بشمار می رود. ولی از جهت پیامدهایی که برای مصالح عامه ایجاد می کند، آن را جزو جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی محسوب می نمایند. (میرمحمدصادقی، ۱۳۹۲: ص ۱۵). اما در سایر کشورها چنین مفهومی رایج نیست، هرچند که در کنوانسیون های مبارزه با جنایات سازمان ملل (پالرمو) ۲۰۰۰ و کنوانسیون مبارزه با فساد مالی (مریدا) ۲۰۰۳ تحت عنوان یک امتیاز نامشروع درخواست برخورد با آن شده، لیکن در قوانین معتبر دول دیگر صراحتاً آن را جرم ندانسته اند و پرداخت پورسانت رواج دارد و با منع قانونی مواجه نیست.

برای درک بیشتر از اهمیت موضوع به بخشی از مقاله لوگال^۲ که تحت عنوان «رژیم مالی کمسیون هایی که توسط مؤسسات فرانسوی برای بدست آوردن بازار صادرات» نوشته شده، اشاره می گردد. وی می نویسد: «تجربه شرکتهای فرانسوی صادرکننده کالا ثابت کرده است که در بسیاری از کشورها به خصوص کشورهای در حال توسعه، هیچ قراردادی منعقد نمی شود مگر اینکه مبالغی به عنوان کمسیون، خواه به صورت رسمی و خواه به صورت مخفی به جیب کسانی که معمولاً ناشناس باقی می مانند، واریز شود. این کمسیون^۳ می توان آن را «بخشش» هم نامید- البته اگر ریشه فارسی این لغت را که به معنای دادن است فراموش کنیم- مبتلابه بسیاری از کشورها و از جمله کشورهای توسعه یافته عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۴ است؛ اگرچه رواج آن در آفریقا و شرق دور و در منطقه خلیج فارس بیشتر است.» (شریعت باقری، ۱۳۸۰: ص ۲۴).

با وجود وضع قوانین فوق الذکر، پرداخت پورسانت به مأموران خرید دولت و نیروهای مسلح، امروزه تقریباً به صورت عرف در آمده؛ به طوری که بسیاری از مردم اعتقاد به قبیح و مفسده بودن این عمل ندارند. فروشندگان اعم از شرکتهای تولیدی، توزیعی، واسطه های و... و اشخاص

۱. منظور از فراوانی جرم، متوسط تعداد جرائم ارتكابی یک مجرم در سال است.

2. LeGall

3. OCDE

حقیقی و فروشگاه‌های بزرگ و کوچک و... تلاش می‌کنند رضایت مأمورین خرید دولت را جلب نموده تا به هر نحو اجناس و کالاهای خود را بفروش برسانند و مأموران خرید با این استدلال که فروشنده‌ها با رضایت پورسانت را پرداخت می‌کنند و عدم دریافت پورسانت توسط آنها تأثیری در معامله نمی‌گذارد، مبادرت به دریافت پورسانت می‌کنند. اما توجهی به آثار سوء حاصل از این عمل ندارند. نمایندگان مجلس شورای اسلامی در هنگام تصویب ماده‌واحد «قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی» در سال ۱۳۷۲ در بیان توجیه تصویب ماده‌واحد مذکور این‌گونه بیان داشته‌اند: «مهم‌ترین مسئله‌ای که در پورسانت هست این است که در دست‌کننده پورسانت عاملی برای بیگانه می‌شود و جاسوس می‌شود. شما از وزارت اطلاعات استفسار کنید و ببینید چند نفر تا به حال به خاطر دریافت پورسانت جاسوس شده‌اند. باید صریحاً قانون تصویب شود. یک آدمی می‌آید پورسانت می‌گیرد اول عامل بیگانه می‌شود و از او به عنوان جاسوس استفاده می‌کنند. تمایل برای خرید از خارج از کشور روزبه‌روز گسترش پیدا می‌کند، جاسوس می‌شود بیگانه و خریدار استقلال خود را به مرور از دست می‌دهد و یک عامل بدون استقلال در دست خارجیان قرار می‌گیرد که از او استفاده می‌کنند.» (روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران، شماره ۱۳۷۲/۳/۲، ص ۲۹). لذا ازجمله آثار سوء این بزه می‌توان به خرید جنس با کیفیت نامرغوب، ازدیاد فاصله میان فقراء و ثروتمندان و تبعات امنیتی^۱ و... اشاره نمود.

علی‌رغم ممنوع بودن اخذ پورسانت توسط کارکنان مستخدمین دولت و نیروهای مسلح در شرع و قانون، مطابق بررسی‌های انجام‌شده و سوابق و وجوه ارتکاب آن در سطح تشکیلات دولتی و خصوصاً نیروهای مسلح از رشد و فراوانی قابل‌ملاحظه‌ای برخوردار بوده که ازجمله تبعات تالی فاسد آن ورود آسیب‌های جبران‌ناپذیر به بدنه نظام و نیروهای مسلح و ایجاد تبعیض و نارضایتی در بین کارکنان می‌باشد. عدم شناخت دقیق ماهیت، اجزاء و مصادیق بزه

۱. برابر بررسی برخی سوابق موجود، سرویس‌های اطلاعاتی بیگانه با نفوذ شرکت‌های موردنظر در سطح وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و نیروهای مسلح و به بهانه انجام معامله، با پرداخت پورسانت به عوامل خریدهای دولتی و نظامی، ضمن اطلاع از نیازمندی‌های ایران در بخش‌های نظامی و غیرنظامی، اقلام و قطعات معیوب و نامرغوب را به صورت هدفمند واگذار کرده‌اند.

اخذ پورسانت توسط مسئولین و متولیان دستگاه‌های دولتی و نیروهای مسلح موجب گردیده یک حیات خلوت برای متخلفین و مجرمین در دستگاه‌های مذکور ایجاد شود و آنان با سوءاستفاده از این خلأهای موجود و با شیوه‌ها و شگردهای مختلف و پنهانی، نیت و مقاصد پلید خود در مال‌اندوزی و انتفاع از مزایای غیرقانونی را دنبال نمایند و این بی‌توجهی مسئولین باعث شیوع آن در سطح کارکنان می‌گردد.

از طرف دیگر وجود شباهت بسیار نزدیک بین بزه‌ی اخذ پورسانت با بزه‌ی رشوه و تبانی در معاملات دولتی، موجب گردیده که برخی قضات در تعیین عنوان مجرمانه با مشکل مواجه‌شده و بعضاً با صدور آراء متضاد، زمینه احکام خفیف و غیرمستدل را فراهم نمایند.

لذا نظر به اینکه ارتکاب جرم اخذ پورسانت توسط کارکنان و مأمورین وزارتخانه‌ها، نهادها، مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و نیروهای نظامی صورت می‌گیرد و با توجه به اینکه تاکنون تحقیق جامعی در این خصوص به ایر گسترده‌ای انجام نگرفته است، نویسنده در پی آن است تا با انجام این کار تحقیقی ضمن تشریح افعال و مصادیق ارتكابی، رویه قضائی موجود در خصوص برخورد با پدیده مذکور در مباحث عمومی و نظامی؛ زمینه‌های بروز جرم مذکور را به‌عنوان جرمی که روزه‌روز دامن‌گیر کارکنان سیستم اداری، مالی، بازرگانی دولت و نیروهای مسلح شده و در حال گسترش یافتن می‌باشد و موجب ایجاد فساد می‌گردد را بررسی نماید.

همچنین نویسنده قصد دارد با بررسی دقیق مبانی شرعی و قضائی و بیان عناصر و ارکان جرم اخذ پورسانت، براساس مصادیق ارتكابی و بررسی علل و زمینه‌های ارتكاب جرم اخذ پورسانت و شیوع آن در سطح تشکیلات دولتی و نیروهای مسلح و اشاره راهکارهای مناسب، از یک‌طرف امکان شناخت آن را برای مسئولین نهادها و سازمان‌های دولتی و نیروهای مسلح فراهم نموده تا با اتخاذ تدابیر راهبردی، این جرم را به حداقل برسانند و از طرف دیگر با برطرف کردن خلأها و ابهامات و اصلاح قوانین موجود، ریسک ارتكاب این جرم را افزایش داده تا انگیزه ارتكاب آن توسط مجرمین به حداقل برسد.

در این کتاب برآن شدیم تا با انجام پژوهشی کاربردی و با استفاده از رویه قضائی موجود، ضمن اشاره به مفاهیم، تاریخچه، مبانی شرعی و ارکان تشکیل‌دهنده، ریشه‌های ارتكاب این جرم را مورد بررسی قرار داده و با بیان عوامل بروز و شیوع آن و کشف نقاط ضعف، راهکارهای

مفید و مؤثر ارائه نماییم تا بدین‌وسیله میزان آگاهی و شناخت مخاطبین ارجمند را در این زمینه افزایش داده و بستری جهت مطالعه بیشتر در این خصوص را فراهم آوریم تا نسبت به پیشگیری، شناسایی و مقابله با این جرم اقدام مؤثر صورت گیرد.

محمد فروغی

بهار ۱۳۹۷

www.ketab.ir